

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС ТВОРЧИХ РОБІТ

УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

НОМІНАЦІЯ

«ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ЦІННОСТЯХ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Виконала:

Костюк Катерина,

студентка III курсу ННІ права та
міжнародно-правових відносин

Відновлення України в умовах триваючої війни є комплексним завданням, яке охоплює не лише фізичну реконструкцію інфраструктури, а й відбудову суспільних інститутів, відновлення довіри та закріплення демократичних засад державності. Центральним елементом цього процесу виступають цінності демократії, верховенства права та прав людини, що становлять основу для подальшої європейської інтеграції та сталого розвитку держави. У нинішніх умовах війни права людини перестають бути лише юридичною категорією, набуваючи статусу базового життєвого орієнтира.

Особливу роль у післявоєнному відновленні відіграють територіальні громади, адже саме вони найближчі до потреб громадян і здатні забезпечувати реалізацію прав на місцевому рівні. Планування відбудови на рівні громад неможливе без урахування стандартів, закріплених у Конституції України, міжнародних договорах та праві Європейського Союзу. Ефективне відновлення потребує поєднання технічних, соціальних, політичних і правових підходів, що дозволяє створити умови для розвитку відкритих та стійких спільнот. Саме правовий та демократичний фундамент забезпечує не лише повернення країни до мирного життя, а й формування основ її довгострокового процвітання.

У сучасних реаліях, коли Україна стикається з викликами, пов'язаними із післявоєнною реконструкцією, національні цінності стають стратегічним напрямом для політичних, соціальних і економічних трансформацій, які формують основу для консолідації суспільства, зміцнення державності, відбудови інфраструктури та забезпечення гідного рівня життя. Збереження й посилення таких цінностей, як свобода, єдність, справедливість, демократія, культурна ідентичність та взаємоповага, дозволяють створити сталу платформу для розвитку країни [3, с. 59]. Як слушно зазначається, система національних цінностей - це «набір ідей, переконань, принципів і моральних норм, які визначають характер та напрямок розвитку суспільства» [3, с. 59]. У процесі відновлення Україна має можливість не лише відбудувати втрачене, а й переосмислити та посилити свої фундаментальні цінності, враховуючи досвід війни та прагнення до інтеграції у світову спільноту. Формування єдиної

системи цінностей дозволяє уникнути внутрішніх конфліктів, забезпечити громадянську злагоду та об'єднати зусилля різних соціальних груп для досягнення спільної мети - створення процвітаючої, демократичної та незалежної держави [3, с. 59].

У цьому контексті особливого значення набуває захист прав людини. Як відзначається в науковій літературі, «захист прав людини в умовах воєнного часу набуває критичного значення, особливо в контексті діяльності органів місцевого самоврядування. Демократичні цінності та права людини виступають фундаментальними чинниками, які сприяють побудові відкритих і стійких спільнот» [4, с. 396]. Таким чином, відновлення країни неможливе без інтеграції прав людини у всі рівні управління, зокрема на місцевому рівні.

Метою цього дослідження є аналіз шляхів інтеграції прав людини у процес відновлення громад, виявлення цінностей, що сприяють згуртованості суспільства, та з'ясування того, як саме ці чинники наближають Україну до членства в Європейському Союзі.

У вересні 2025 року мною було проведено опитування, яке мало на меті отримати емпіричні дані щодо сприйняття цінностей прав людини у громадах, які постраждали від війни, а також виявити уявлення респондентів про чинники згуртованості та роль прав людини у євроінтеграційному процесі. Теоретичні положення про права людини, демократію та верховенство права є основою наукового дослідження, проте лише соціологічні методи дозволяють оцінити, як ці принципи сприймаються громадянами на практиці. Саме тому опитування було інтегровано в дослідження - воно поєднало нормативно-правовий аналіз із реальним суспільним баченням.

В опитуванні взяли участь 57 респондентів з Дніпропетровської, Запорізької, Полтавської, Київської, Львівської, Харківської областей, а також особи, які наразі перебувають за кордоном. Основну частку становили мешканці Дніпропетровської області - 73,7%, тоді як 14,1% учасників зазначили, що тимчасово перебувають за межами України.

За статевим розподілом жінки становили 63,2% з опитаних, чоловіки - 35,1%, а 1,8% респондентів віддали перевагу не зазначати свою стать. За віковою структурою вибірка розподілилася таким чином: менше 18 років - 14,0%, 18-24 роки - 64,9%, 25-35 років - 12,3%, 44 роки і більше - 8,8%.

Щодо приналежності до громади, 77,2% учасників є постійними мешканцями своєї громади, 19,3% - внутрішньо переміщені особи (ВПО), 1,8% працюють або волонтерять у громаді, ще 1,8% - представники неформальної молоді.

Опитування проводилося в анонімній формі за допомогою Google Forms. Усі учасники надали інформовану згоду на участь, підтвердили добровільність та погодилися на обробку персональних даних. Анонімність була забезпечена технічними можливостями платформи, що виключає ідентифікацію респондентів.

На запитання «На Ваш погляд, що може забезпечити кращу інтеграцію прав людини у відновленні громад?» найбільше голосів отримав варіант «Прозорість діяльності органів місцевого самоврядування» (47,4%). Це свідчить, що саме довіра до влади та відкритість процесів є ключовими для інтеграції прав людини у відновлення.

Другим за важливістю блоком стали «Підтримка молоді» (17,5%), «Активна участь громадян» (15,8%) та «Співпраця з міжнародними організаціями» (15,8%).

Найменше підтримки отримали просвітницька діяльність та захист прав меншин, що може свідчити про нижчий рівень обізнаності в цих питаннях, хоча вони залишаються критично важливими для довгострокової демократизації.

На Ваш погляд, що може забезпечити кращу інтеграцію прав людини у відновлення громад?
57 відповідей

Рисунок 1 - Результати опитування на запитання «На Ваш погляд, що може забезпечити кращу інтеграцію прав людини у відновленні громад?»

На запитання «Які цінності прав людини, на Вашу думку, є найважливішими для відновлення громади?» респонденти найбільш часто обирали безпеку (80,7%), справедливість (73,7%) та демократію (63,2%). Дещо менше голосів набрали рівність (59,6%) та соціальна солідарність (56,1%). Окремо один учасник вказав «соціальну відповідальність» (1,8%).

Цей результат вказує на те, що в умовах війни безпека розглядається як базова умова існування громади, без якої реалізація інших прав і цінностей є неможливою. Водночас високі показники справедливості та демократії демонструють запит суспільства на чесні правила, рівний доступ до ресурсів і можливість брати участь у прийнятті рішень. Як зазначає Рада Європи: «Потреби України є комплексними, і робота зосереджена на конституційному правосудді, боротьбі з корупцією та відмиванням коштів, ефективності правосуддя, свободі медіа, належному врядуванні та демократії, а також на

захисті прав груп у вразливих ситуаціях, включаючи права меншин» [1, с. 11]

Які цінності прав людини, на Вашу думку, є найважливішими для відновлення громади?
57 відповідей

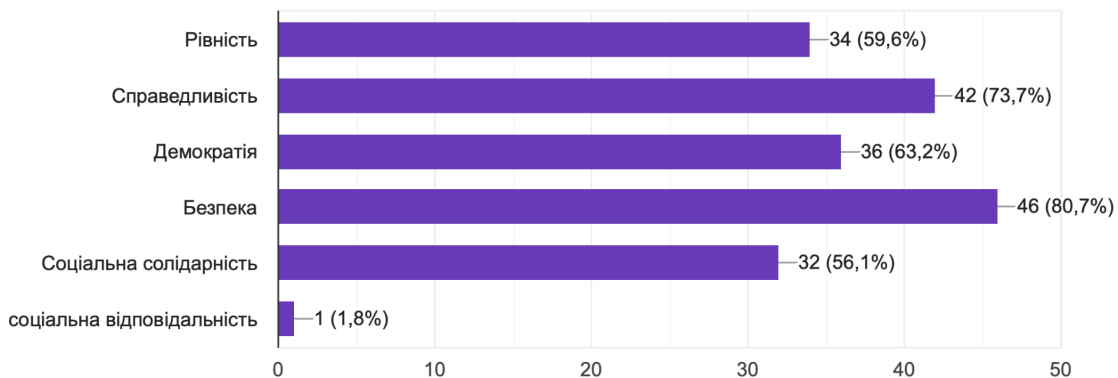

Рисунок 2 - Результати опитування на запитання «Які цінності прав людини, на Вашу думку, є найважливішими для відновлення громади?»

На запитання «Що, на Вашу думку, може найбільше сприяти згуртованості громади?» найважливішими чинниками учасники визначили: повага до культурних і соціальних відмінностей (75,4%), прозорість і підзвітність місцевої влади (71,9%), справедливий доступ до відновлених ресурсів (66,7%), дотримання принципу рівності (57,9%).

Лише 43,9% вважають важливими спільні проєкти та волонтерство, що може свідчити про втому суспільства від волонтерських навантажень і водночас про запит на системні рішення з боку влади.

Таким чином, респонденти чітко демонструють, що згуртованість громад можлива лише на основі справедливого розподілу ресурсів, відкритості влади та визнання багатоманітності суспільства. Це корелює з концепцією «соціального капіталу», яка наголошує на важливості довіри та взаємоповаги у розвитку

Що, на Вашу думку, може найбільше сприяти згуртованості громади?

57 відповідей

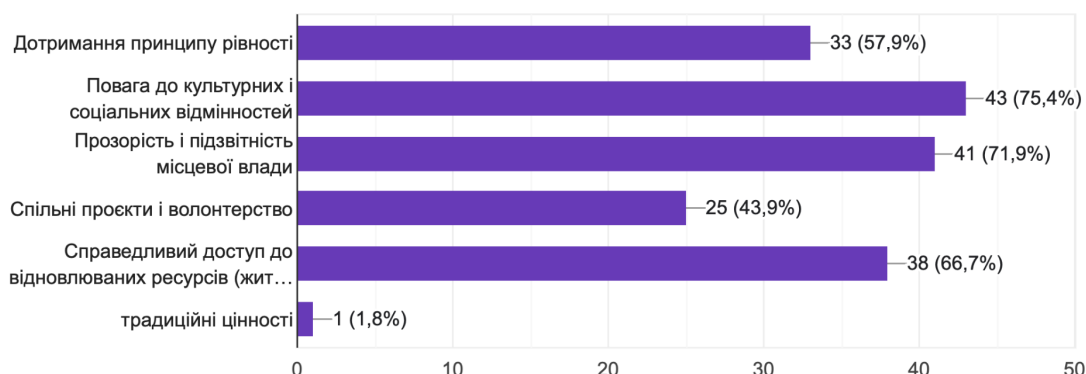

Рисунок 3 - Результати опитування на запитання «Що, на Вашу думку, може найбільше сприяти згуртованості громади?»

На запитання «Чи вважаєте Ви, що дотримання прав людини сприятиме наближенню України до ЄС?» розподіл відповідей показав різні рівні впевненості: «1» (безумовно так) - 45,6%, «3» (частково) - 22,8%, «5» (швидше ні) - 12,3%. Більшість респондентів переконані, що дотримання прав людини є ключем до європейської інтеграції. Водночас наявність сумнівів (близько 18% не впевнені або не згодні) демонструє потребу в більшій комунікації держави та громадянського суспільства про стандарти ЄС і зв'язок між правами людини та членством у Євросоюзі.

Європейська Комісія у своїх звітах підкреслює, що реформа правосуддя, захист прав людини та боротьба з дискримінацією є критичними критеріями для вступу до ЄС [2]. Відповіді респондентів підтверджують актуальність цього

Чи вважаєте Ви, що дотримання прав людини сприятиме наближенню України до ЄС?

57 відповідей

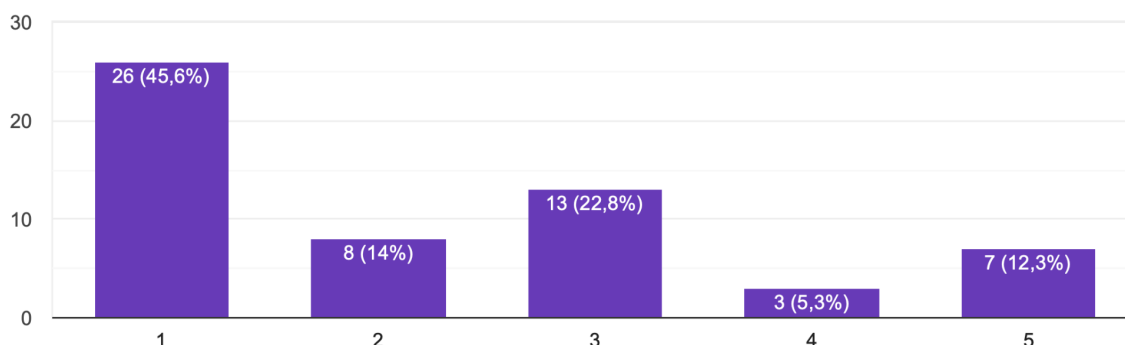

Рисунок 4 - Результати опитування на запитання «Чи вважаєте Ви, що дотримання прав людини сприятиме наближенню України до ЄС?»

Відновлення України після війни неможливе без інтеграції прав людини в усі рівні планування, особливо на рівні громад. Саме громади є тим середовищем, де люди щоденно стикаються з практичною реалізацією своїх прав і свобод. На етапі повоєнного відновлення слід забезпечити участь громадян у прийнятті рішень, прозорість використання ресурсів і пріоритетність захисту вразливих груп. Як зазначає Н. В. Пильгун, «права людини на законодавчому рівні - це система законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина» [6, с. 66], а отже громади повинні відображати цю систему у власних стратегіях розвитку. Інтеграція прав людини у відновлення означає не лише відбудову інфраструктури, а й створення умов для гідного життя кожного мешканця, з урахуванням його потреб і прав.

Цінності прав людини водночас є ключовим фактором згуртованості та об'єднання громад. У період війни українці вже довели, що солідарність і взаємна підтримка є невід'ємними від демократії та свободи. Права людини мають універсальний характер, вони стосуються кожного незалежно від статі, віку, національності чи соціального статусу. Як підкреслює Н. В. Пильгун, «права людини є фундаментальною цінністю людства, витокami яких є

стародавні міфи та вірування, що містять уявлення про цінність і недоторканність життя, рівність перед вищими силами» [6, с. 65]. Саме цінності рівності, гідності, свободи слова і недискримінації створюють основу довіри між людьми, забезпечують готовність до взаємодії та формують відчуття спільності й колективної відповідальності. У цьому й полягає потенціал прав людини як морального і правового фундаменту для консолідації громади.

Водночас інтеграція прав людини у відбудову України має безпосередній зв'язок з європейським вектором розвитку держави. Як підкреслює О. М. Макеєва, «основними цінностями ЄС є: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини» [5, с. 52]. Це означає, що права людини є спільним знаменником між українським суспільством та європейською політичною спільнотою. Чим більше Україна забезпечує реалізацію цих цінностей у повсякденному житті громадян, тим ближчою вона стає до членства в Європейському Союзі. У статті також наголошується: «Сьогодні шлях ЄС відбувається в дуже трагічний час, коли багато українців, які сповідують європейські цінності, втрачають життя, захищаючи незалежність і суверенітет України у боротьбі з російським агресором» [5, с. 54]. Цей досвід доводить, що права людини для українців - не абстрактна категорія, а реальний життєвий вибір, що має найвищу ціну.

З урахуванням цього, рекомендації для відновлення України на основі прав людини полягають у необхідності створення умов для активної участі громадян у процесах відбудови, формуванні нових механізмів електронного врядування і прозорого контролю за використанням ресурсів, розбудові інклюзивних інституцій, які враховують інтереси дітей, жінок, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та інших вразливих категорій. Варто поглиблювати співпрацю з європейськими інституціями, запроваджувати освітні програми з прав людини та правової культури у школах і університетах, розвивати місцеві практики демократії участі через бюджети участі та громадські слухання. Також необхідно продовжувати розбудову незалежних медіа та правових інститутів, які виступають гарантом свободи слова й

громадського контролю. Усе це дозволить не лише зміцнити громади, а й гармонізувати українське суспільство з європейськими цінностями, забезпечивши сталість реформ і ефективність відновлення.

Отже, відновлення України на цінностях прав людини є одночасно внутрішньою потребою і зовнішньополітичним орієнтиром, адже саме права людини формують основу демократичної держави і консолідують громади в умовах воєнних викликів та післявоєнного відновлення і саме вони створюють основу довіри, солідарності та взаємної підтримки, без яких неможливе суспільне згуртування і стійкість громад на місцевому рівні. Водночас інтеграція прав людини у всі сфери життя суспільства наближає Україну до європейських стандартів і дозволяє довести відданість базовим цінностям ЄС - демократії, верховенству права, рівності та повазі до людської гідності. У результаті проведене дослідження підтвердило, що мета роботи була досягнута, адже визначено шляхи інтеграції прав людини у процес планування відновлення громад, показано їх роль у зміцненні згуртованості та об'єднання суспільства, а також доведено, що саме цінності прав людини є містком, який поєднує Україну з європейською спільнотою і наближає її до повноправного членства в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Council of Europe. Three Years of Russia's War of Aggression: The Action Plan for Ukraine and other Council of Europe Work for Reconstruction. - 2025. - URL: https://www.globalsecurity.org/military/library/report/2025/coe-action-support-ukraine_coe_20250221.pdf (дата звернення 27.09.2025).
2. European Commission. Official website. - URL: https://commission.europa.eu/index_en (дата звернення 27.09.2025).
3. Дідик О. С. Система національних цінностей як основа розбудови країни в умовах післявоєнного відновлення // Економіка України в умовах воєнного часу. - 2024. - С. 59-64. - URL: <https://www.researchgate.net/profile/Mykhailo-Hantsiak/publication/39156627>

[1_Ekonomika_Ukraini_v_umovah_voennogo_casu/links/681cb9b6bfbe974b23c434e9/Ekonomika-Ukraini-v-umovah-voennogo-casu.pdf#page=59](https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20451/1/rtg-2024-396-398.pdf) (дата звернення 27.09.2025).

4. Васинова Н. Демократичні цінності прав людини як фундаментальна складова у формуванні та зміцненні соціальної згуртованості громад // Економіка України в умовах війни : збірник матеріалів конференції (Миколаїв, 2024). - Миколаїв : МНАУ, 2024. - С. 396-398. - URL:

<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20451/1/rtg-2024-396-398.pdf> (дата звернення 27.09.2025).

5. Макеєва О. М. Права людини в системі базових європейських цінностей // Юридичний вісник. - 2022. - № 2 (63). - С. 48-54.

6. Пильгун Н. В. Права людини як фундаментальна цінність в українському суспільстві // Юридичний вісник. - 2022. - № 4 (65). - С. 65-69.